

حدودِ نئولبر الیسم

اقتدار، حاکمیت و منطق رقابت

ویلیام دیویس

ترجمہ

حسن فشارکی

www.ketab.ir

- سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور : حدود نئولیبرالیسم؛ اقتدار، حاکمیت و منطق رقابت/ ویلیام دیویس؛ ترجمه حسن فشارکی.
 مشخصات نشر : تهران: شیرازه کتاب، ما، ۱۴۰۲.
 مشخصات ظاهری : ۳۳۶ص: ۱۴/۵×۲۱/۵س.م.
 فرست : مجموعه فلسفه و اقتصاد سیاسی؛ ۳۰.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۵۳۴۶-۳۳-۸
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : The Limits of Neoliberalism : Authority, Sovereignty and The logic of Competition ,c2017.
 یادداشت : کتابنامه:ص:۳۱۷-۳۲۲.
 یادداشت : نمایه.
 موضوع : نوازادیخواهی Neoliberalism
 شناسه افزوده : فشارکی، حسن، ۱۳۳۷- مترجم
 رده بندی کنگره : HB۹۵
 رده بندی دیویی : ۵/۳۲۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۹۴۱۴۶۰۳

www.ketab.ir

حدود نئولیبرالیسم

اقتدار، حاکمیت و منطق رقابت

نویسنده: ویلیام دیویس

مترجم: حسن فشارکی

انتشارات: شیرازه کتاب ما

چاپ: پردیس دانش

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ اول: آذر ۱۴۰۲

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

۹	یادداشت دیر مجموعه
۱۳	مقدمه
۲۱	فصل اول: منکوب کردن سیاست: نولیبرالیسم، حاکمیت و اقتصاد
۲۴	تعریف نولیبرالیسم
۳۳	بحران و نقد خرد اقتصادی
۳۶	نقد یا تفسیر؟
۳۹	عملگرایی در مقابل تجربه‌گرایی
۴۴	عملگرایی در جستجوی کثرت‌گرایی
۴۹	میثاق‌های اقتصادی شدن حاکمیت
۵۰	امپریالیسم اقتصادی
۵۴	مشکل حاکمیت
۵۶	سپهرهای اقتصادی شدن
۶۱	بررسی کارشناس نولیبرال
۶۵	خلاصه و رویکرد کتاب
۷۱	فصل دوم: وعده و تناقض رقابت: بازارها، عاملیت رقابت‌پذیر و اقتدار
۷۷	عدالت رقابت بازار

- ۸۳..... بازارهای رقابت‌پذیر یا رقابت‌پذیری؟
- ۸۷..... توجیه قدرت سرمایه‌داری
- ۹۰..... رونالد کُز و کارآمدی قدرت
- ۹۴..... ژوزف شومپتر و خلاقیت قدرت
- ۹۹..... روانشناسی‌های رقیب
- ۱۰۲..... متافیزیک اقتدار نئولیبرال
- ۱۰۷..... روح لیبرال رقابت‌پذیری
- ۱۱۴..... تهدید خشن رقابت‌پذیری
- ۱۲۰..... اقتدار اقتصاد

فصل سوم: روح لیبرال علم اقتصاد: رقابت، قانون ضدتراست و نقد مکتب

- ۱۲۵..... شیکاگو از حقوق
- ۱۳۱..... تلفیق حقوق و علم اقتصاد
- ۱۳۲..... اردو- لیبرالیسم: حقوق به‌مثابه نظم بازار
- ۱۳۶..... شیکاگو: علم اقتصاد به‌مثابه حسابرسی قانونی
- ۱۴۷..... قیمت، حاکم مستقل یا استعاره
- ۱۵۰..... سلطه علم اقتصاد نئوکلاسیک
- ۱۵۲..... نقد مکتب شیکاگو به قوانین ضدتراست
- ۱۵۷..... انقلاب ضدتراست مکتب شیکاگو
- ۱۶۳..... کار اقتصاددان قضایی
- ۱۶۷..... شرایط نهادی عینی‌گرایی اقتصادی
- ۱۷۱..... اقتصادی‌کردن خرد حقوقی
- ۱۷۵..... نتیجه: عدالت کارآمدی

فصل چهارم: تهدید خشن مدیریت: رقابت‌پذیری، راهبرد و حسابرسی

- ۱۸۱..... تصمیم سیاسی
- ۱۹۲..... تلفیق تصمیم سیاسی و مدیریتی
- ۱۹۳..... علم راهبرد
- ۲۰۰..... مِلَاک‌گذاری مِلت‌ها

۲۰۵.....	مایکل پورتر و رقابت‌پذیری ملی
۲۱۰.....	جدال اقتصادی - سیاسی
۲۱۲.....	گسترش رقابت‌پذیری
۲۱۴.....	اجتماع نخبگان
۲۱۹.....	تنظیم دلواپسی رهبریت
۲۲۴.....	اندازه‌گیری و گفت‌وگو
۲۲۵.....	شرایط نهادی تمایزگذاری
۲۳۰.....	اقتصادی‌کردن تصمیم سیاسی
۲۳۲.....	نتیجه: خشنونت تصمیم
۲۳۹.....	فصل پنجم: نئولیبرالیسم تصادفی، بحران مالی و فراتر از آن
۲۴۶.....	بحران و ضدبحران
۲۵۴.....	نوجماعت‌گرایی
۲۵۸.....	جماعت‌گرایی
۲۶۳.....	حسابرسی غیرانتقادی و انسان اقتصادی - روانشناختی
۲۷۴.....	وضعیت استثنایی بازار
۲۷۷.....	وضعیت استثنایی
۲۸۳.....	نجات حاکمیت بازار
۲۹۲.....	نتیجه: نئولیبرالیسم پسالیبرال
۲۹۷.....	سخن پایانی: نقد از درون و بیرون نئولیبرالیسم
۳۰۱.....	سرنوشت نقد لیبرال
۳۰۷.....	سرنوشت کنش سیاسی
۳۱۳.....	پس از رقابت و رقابت‌پذیری
۳۱۷.....	منابع و مأخذ
۳۳۳.....	فهرست اعلام

یادداشت دبیر مجموعه

زمانی که در سال ۲۰۰۸ دولت‌های آمریکا و اروپا به‌ویژه کشورهای آلمان و انگلستان بیش از هزار میلیارد دلار برای پوشش بدهی‌های بانک‌های خصوصی و جلوگیری از ورشکستگی‌شان در اختیار آنها قرار دادند تا از فروپاشی کل نظام مالی جلوگیری به عمل آورند، دیگر جای تردیدی باقی نماند که نتولیرالیسم نه دشمن دولت بزرگ و مداخله‌گر است و نه چنانکه خود مدعی بود رقیب قسم‌خورده کینزگرایی. اگر هم در زمانی دوردست و در آغاز کار یعنی پس از جنگ دوم جهانی با چنین ادعاهایی به میدان آمده بود، اکنون، یعنی با گذشت شصت سال از مطرح‌شدنش به‌عنوان یک نظریه اقتصادی معتبر، چنان تغییر شکل داده بود که دیگر چندان قابل شناسایی نبود. استدلال‌ها، مفروضات و وعده‌های اولیه که همگی یک هدف بیشتر نداشتند یعنی بیرون راندن رقیب سوسیالیست در تمامی شکل و شمایل و از همه مهم‌تر اتکایش به لزوم برنامه‌ریزی و مداخله دولت در بازار، اکنون با استدلال‌ها و مفروضات و وعده‌های دیگری جایگزین شده بودند. از این رو، پرسش از چیستی نتولیرالیسم اولین و مهم‌ترین پرسشی بود که پس از این بحران که هزینه آن عمدتاً توسط مالیات‌های پرداخت‌شده به دولت‌ها و پس‌انداز خیل عظیمی از مردم تأمین شد، پیش کشیده شد. و پرسش دومی که اندکی بعد مطرح شد، چرایی ادامه بقای این مکتب، علیرغم چنین شکست آشکاری. کتاب حاضر سعی و تلاشی است برای پاسخ به این هر دو پرسش از طریق کاوش در حوزه‌های

اقتدار، حاکمیت و علم اقتصاد با اتکا به مفاهیمی همچون رقابت، نوآوری و کارآمدی که هر یک به نوبه و در ادوار مختلف، در مرکز ثقل اثبات ظرفیت‌های عملکردی و قالب‌های خطابی این مکتب قرار گرفتند و حدود آن را - نه لزوماً در جهت مفروضات و مدعاهای اولیه‌اش - گسترش دادند.

علیرغم یک‌چنین گسترش ناموزون و بعضاً متناقضی، به نظر می‌رسد که تا پیش از بروز بحران مالی سال ۲۰۰۸ می‌توان شباهت‌هایی را میان صورتبندی‌های مختلف این مکتب تشخیص داد. مهم‌ترین این وجوه مشترک، منکوب کردن سیاست توسط علم اقتصاد است که مدعایش رذهر نوع هنجار اخلاقی مشترک میان افراد یک جامعه است و در نتیجه، واهی بودن تلاش سیاسی برای صورتبندی پیشینی خیر عمومی. دوم، توجیه نابرابری‌های اجتماعی است خواه همچون واقعیتی حاصل رقابت و خواه نتیجه تفاوت ذهنیت‌ها و سایر ویژگی‌های شخصیتی فردی از جمله در خریداری. شباهت سوم گرایش‌های متعدد در نئولیبرالیسم را باید در تلاش این مکتب برای تعمیم الگوهای سپهر اقتصادی دانست به تمامی سایر سپهرهای وجودی - خواه اجتماعی و فرهنگی باشد و خواه حقوقی و سیاسی. نمونه‌های مورد بحث در این کتاب نشان می‌دهند که چنانچه این ویژگی‌ها حفظ شوند، نئولیبرالیسم برخلاف ادعای اولیه‌اش می‌تواند هم به دست نامرئی رقابت در بازار متکی بماند و هم از دست مرئی مداخله دولت منتفع گردد. دولتی که خود باید عضوی از اعضای سپهر اقتصادی به‌شمار می‌آمد که مشروعیتش را از کارآمدی‌اش در داخل قلمرو ملی استخراج می‌کرد و از میزان رقابت‌پذیری‌اش در صحنه بین‌المللی. کارآمدی و رقابت‌پذیری‌ای که نه مستقیماً و نه به‌طور غیرمستقیم به رضایت اعلام‌شده یا بهزیستی احساس‌شده توسط شهروندان ارتباطی نداشت و تنها از طریق جداول تهیه‌شده توسط اقتصاددانان نئولیبرال، آن‌هم با ملاک‌های یکسان و یکدست برای تمامی کشورهای جهان تهیه می‌شدند. میزان کسری بودجه، سهولت فضای کسب‌وکار، میزان جلب سرمایه‌گذاری، سطح خوشه‌بندی بنگاه‌های اقتصادی و دیگر ملاک‌ها و معیارهایی از این دست تشکیل‌دهنده جداول نامبرده می‌باشند.

هرچند فصل مشترک‌های نامبرده، در ادوار مختلف امکان بقای انواع

نئولیبرالیسم را که در این کتاب به تفصیل توضیح داده شده‌اند، میسر کردند، با اینهمه بقای آن پس از بحران مالی و بانکی سال ۲۰۰۸ هنوز نیازمند توضیح بیشتری است. این توضیح را به گفته نویسنده کتاب باید در شیوه تبلیغ و ترویج این اندیشه جستجو کرد؛ شیوه‌هایی که هرچند از مبانی فکری آن جدا نیستند اما نمی‌توان آنها را مستقیماً نتیجه آنها به‌شمار آورد. نئولیبرالیسم که بر تقلیل سپهرهای مختلف علوم انسانی به علم اقتصاد نظر دارد، نه می‌خواست و نه می‌توانست در فضای دانشگاهی متعارف رشد کند، از این‌رو جز در موارد نادری که این امکان برایش فراهم آمد که به‌عنوان مثال در دانشگاه حقوق، دیدگاه اقتصادی خود را ترویج دهد، همواره در جست‌وجوی فضاهاى خاص خود همچون اندیشکده‌ها، اتاق‌های فکر، سمینارها و گردهمایی‌های نیمه‌خصوصی است تا به‌هدف اصلی‌اش که همانا اقتصادی کردن سپهرهای گوناگون علوم انسانی است برسد. علاوه بر این، با توجه به گفتمان‌ش مبنی بر کارآمد بودن و ادعای علمی بودنش در مقابل سایر گفتمان‌هایی که ذیل ایدئولوژی طبقه‌بندی می‌شوند، گسترش نئولیبرالیسم عمدتاً به پشتیبانی مرشدهایی انجام می‌گیرد در جست‌جوی تأثیرگذاری بر رهبران سیاسی و مسئولان سیاست‌گذاری، بی‌توجه به آنکه این افراد در چارچوبی دموکراتیک در چنین جایگاهی قرار گرفته باشند یا نه. همین شیوه‌های تبلیغ و ترویج هستند که علیرغم بحران مالی و بانکی سال ۲۰۰۸ که قاعده‌تاً باید نقطه پایانی می‌گذاشت بر نئولیبرالیسم، به وی اجازه دادند که همچنان در دالان‌های قدرت به حیات و تأثیرگذاری‌اش ادامه دهد.

اکنون روشن است که ابطال‌ناپذیری نئولیبرالیسم، پرسش از چگونگی مقابله با آن را نیز مطرح می‌کند. نویسنده کتاب بر این نظر است که چنین مقابله‌ای با اهتمام و کوشش برای جدا کردن امر سیاسی از مفهوم کارآفرینی و همچنین جدا کردن امر اجتماعی از روانشناسی رفتاری و معرفتی آغاز می‌شود. مباحثی که گسترش آنها به فرصت‌های دیگری موکول شده‌اند.